

Dominika Sakmárová:

Pojem vlády zákona v Čínskej Ľudovej republike

Diplomová práca

Ústav Dálného východu, FF UK, 2016

Posudek vedoucího práce

Kolegyně Dominika Sakmárová ve své diplomové práci pojednává relevantní a komplexní téma chápání pojmu vláda zákona (法治) v různých historických obdobích v souvislosti se sociopolitickou situací v zemi. Jako prameny jí slouží jednak projevy klíčových politických osobností, tedy Mao Zedonga, Deng Xiaopinga, Jiang Zemina a Xi Jinpinga, jednak další normy a dokumenty, například Ústava ČLR a Bílé knihy Státní rady ČLR.

Práci dělí diplomantka do šesti kapitol. První obsahuje teoretický úvod k pojmu vláda zákona a právní stát, kde autorka shrnuje jmenované koncepce a poukazuje mj. na německou koncepci právního státu (Rechtstaat), kde jsou jak občané, tak státní instituce omezeny právem. Dochází mj. k závěru, že „existencia právního státu úzko souvisí s politickým systémem krajiny, a nemožno ich posudzovať oddelene“ (s. 8).

Druhá kapitola Historický úvod se věnuje vývoji konceptu vlády zákona v tradiční a moderní Číně, přičemž vysvětluje i související pojmy vláda rituálem 礼制 a vláda člověka 人治. V této kapitole sleduje mj. důležitou linii ne-univerzální platnosti zákonů v čínském kontextu, uvádí například, že „konfuciánský systém správy společnosti bol v zásade elitársky“ (s. 10), nebo že „tresty sa líšili v závislosti od spoločenského postavenia vinníka“ (s. 11). Pozoruje i souběžnou existenci formálního právního systému a neformálních „konfuciánských“ zásad a zvyklostí při rozhodování sporů.

První výzkumná kapitola sleduje proces vytváření právního systému v období vlády Mao Zedonga. Shrnuje základní pojetí zákonnosti v klíčových dokumentech, jako například Společného programu Čínského lidového politického poradního shromáždění. Registruje například nerovnost občanů před zákonem, kdy tzv. lid a kontrarevolucionáři nemají stejná práva, čímž ukazuje, že zákonnost a vláda zákona mohly být aplikovány selektivně. Dále popisuje některé rétorické garance různých práv v Ústavě roku 1954. Období Kulturní

revoluce považuje za dobu rozvratu právního systému, kdy zákon měl být přetvořen ve zbraň proletariátu v třídním boji.

Další výzkumná kapitola pojednává reformní období Deng Xiaopinga. Autorka v ní rozebírá pojem zákonnosti a vlády zákona na základě především nové Ústavy z roku 1982 i z Deng Xiaopingových projevů. Autorka konstatuje, že navzdory zdůrazňování nepřipustnosti koncentrace moci skupiny lidí nebo jednotlivců, což chápe jako reakci na Kulturní revoluci, nedošlo v ČLR v tomto období k oddělení složek moci po vzoru liberálních demokracií. Ústavy ČLR z let 1975 a 1978 jsou podle mého názoru trochu nepatřičně zařazeny taktéž do tohoto období.

V kapitole popisující chápání pojmu vláda zákona za vedení Jiang Zemina a Xi Jinpinga autorka rozebírá vznik konceptu tzv. socialistické zákonnosti a budování tzv. socialistického právního státu, a tyto procesy analyzuje i v závěrečné kapitole zabývající se fenoménem vlády zákona v současné sociopolitické praxi ČLR, věnuje se oddělení legislativní, výkonné a soudní moc, postavení KS Číny, otázce lidských práv a správného překladu termínu 法治. Zejména tato poslední část přináší informace z literatury, které uvádějí tzv. vládu zákona v ČLR do zajímavého kontextu, například že neexistuje kompletní veřejně dostupná sbírka všech zákonů, a draze zpoplatněné elektronické verze nejsou nutně aktuální.

Na práci oceňuji především široké vymezení tématu i rozsah zpracovaného pramenného materiálu, které je možná příliš ambiciózní, avšak autorka ho podle mého názoru zvládla s úspěchem. Práce ukazuje důležitost, které pojmu zákonnost přisuzuje KS Číny s vědomím, že se dotýká legitimacy její moci. Práce zároveň přesvědčivě dokládá, že KS Číny již na rétorické rovině chápe zákonnost jako nástroj své vlády, a snaží se o vytvoření socialistického právního státu a socialistické zákonnosti za účelem udržení stávajícího politického zřízení socialismu s čínskou specifikou. Autorka též vhodně poukazuje na to, že čínský stranický stát termínem 法治 účelově manipuluje tak, že jej v angličtině prezentuje jako ekvivalent anglického *rule of law*, avšak v čínském kontextu socialistické zákonnosti by bylo spíše na místě termín překládat jako *rule by law*, tedy vláda KS Číny pomocí zákona.

Práci vytykám především absenci náležitě systematického vysvětlení či vnímání funkce zákona a právního systému v čínském stranickém státě a v lidových demokraciích a v autoritářských režimech obecně. Autorka na tyto principy na mnoha místech naráží, například

formulací „Dôraz bol kladený na spojenie a koncentráciu síl demokratických subjektov v duchu tejto teórie – na rozdiel of konceptu rozdelenia moci typického pre západné politické systémoch“ (sic, s. 17) nebo „Deng Xiaoping opakovane poukazoval na problém prílišnej koncentrácie moci v rukách jednotlivca alebo skupiny, ako prekážku praktizovania demokratického centralizmu a socialistickej demokracie“ (s. 34), avšak v práci jej systematicky nevysvetľuje a venuje miesto toho pozornosť rétorickej rovině otázky zákonnosti v ČLR. V jiných místech na funkci zákonnosti v lidové demokracii a samotné princípy fungování autoritářských států autorka dokonce jakoby zapomíná, například v tvrzeních „princíp [nové demokracie] teda popiera vládu jedinej strany, a umožňuje pluralitu vládnucich subjektov, ba priam k nej nabáda“ (s. 24), že koniec „relativní ústavní zákonnosti“ predstavovalo obdobie Sta květů, v konstatování že „Týmto dokumentom a formalizáciou trestného riadenia bolo ukončené obdobie priamej kontroly Komunistickej strany nad súdnymi procesmi“ (s. 44) nebo v tvrzení „V oblasti zákona sa ale [při charakteristice vlády zákona] paradoxne jedná hlavne o charakteristické prvky vychádzajúce z konfuciánskej náuky“ (s. 75).

Další nedostatky vidím například v tom, že kapitola Historický úvod prakticky končí dynastií Qin (221 – 206 př. n. l.) a pomíjí tak dalších cca 1900 let vývoje právního systému císařské Číny. Stejně tak autorka prakticky pomíjí vývoj právního systému a vlády zákona v období Čínské republiky (1912 – 1949). Společensko-politicko-právní řád císařské Číny autorka označuje za „konfuciánský,“ což je však sporný pohled. Je škoda, že autorka též zcela pomíjí období Hu Jintaa. Bylo by dobré v práci též alespoň zmínit existenci české publikace *Dějiny čínského práva* či jiné práce od Michala Tomáška a poukázat na její klady a zápory. V některých ojedinělých místech se autorka dopouští při překladu drobných nepřesností, např. na s. 10 a jinde v práci chybný znak pro trest (形 místo 刑).

Celkově však práci považuji za velmi zdařilou. Její výklad chápání pojmu vláda zákona v jednotlivých obdobích a pramenech je dostačující a proveden vesměs bezchybnými překlady. Autorka splňuje vytyčený cíl práce a na základě čínských pramenů a literatury vykládá chápání pojmu vláda zákona v různých obdobích ČLR. Práci **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnotit stupněm **výborný** nebo **velmi dobrý**.

Při závěrečné diskuzi prosím autorku o objasnění vývoje v chápání a implementaci pojmu vláda zákona za období Hu Jintaa.